

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tihódi Lantos Sebestyén

MÁSOD RÉSZE

Ostromokat már hallyatok szépöket,
Az vártákon sok embörölésöket,
820 Az várbélieknek vitésségüket,
Nagy Istenben vették reménségöket.

Már az szállásnak tizenkilenc napja,
Akkor vala szintén Szent Mihál napja
Az törökök éjjel gyűltek az sáncba,
825 Közel való árkok vélők mind rakva.

Lőn jó reggel hajnalban sivalkodás,
Nagy sok felől oly nagy Allá kiáltás,
Először paloták felől indulás,
Huszonhét zászlóval ostromnak rohanás.

830 Az terekek az törésre felmásznak
De az ostromval semmit használnak,
Mert vitézök ott benn ébren valának,
Jézust, Jézust felszóval kiáltának.

Serénsséggel az vitézök forgódnak,
835 Nappali rontást éjjel béalkottanak,
Nagy szálfákkal erős falt csináltak,
Több népet az törésre állattanak.

Az terekek sokan ott elveszének,
Tözesszerszám miá sebesedének,
840 Ebbe szégynökre alázörgének,
Benn az vitézök es sebesedének.

Ezök közt Gyulai Györgyöt meglövék,
Sebben esék, onnat őt elemelék.
Ezelőtt, Szent Mihál estin történék,
845 Vitéz Bolyki Tamást jancsárok ellövék,

Sőt Borsod vármegyei hadnagy vala,
Vitéz módra ott ő forgódik vala,
Az szöglettörésnél ő töltet vala,
Ott ellövék és hamar megholt vala.

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Szent Mihály-napi roham:

A szakasz fő témája

Tinódi ebben a drámai szakaszban az ostrom legelső, mindent eldöntő gyalogsági rohamát írja le. Szeptember 29-én, Szent Mihály napján a török sereg az éjszaka leple alatt titokban megszállja a sáncokat, majd hajnalban, félelmetes harci zajjal megindítja a rohamot. A pattanásig feszült vallási és fizikai küzdelemben az egri vitézek visszaverik a janicsárokat, ám a győzelemért Eger az egyik legbátrabb hadnagyának, Bolyki Tamásnak az életével fizet.

Mi történik ebben a blokkban?

* **818–821. sor:** Tinódi itt közvetlenül a hallgatósághoz fordul ("már hallyatok szépöket"), és ünnepélyesen felvezeti az igazi, véres ostromok kezdetét. Felhívja a figyelmet a bástyákon zajló kíméletlen emberölésre, és kiemeli, hogy a maroknyi egri védő a hihetetlen túlerővel szemben a saját vitézsége mellett a Mindenható Istenbe vetett megingathatatlan hitéből merített erőt.

* **822–825. sor:** Elérkezik a zártság tizenkilencedik napja, szeptember huszonkilencedike, azaz Szent Mihály napja. A törökök taktikát váltanak: az éjszaka sötétjében, teljes csendben fegyveresek ezreivel töltik meg a futóárkokat és a sáncokat, közvetlenül a magyar falak tövében, hogy hajnalban váratlanul csaphassanak le.

* **826–829. sor:** Jó reggel, a hajnali szürkületben hirtelen iszonyatos "sivalkodás" tör ki: a völgy megremeg a százezres tömegből feltörő, fülsiketítő "Allá! Allá!" kiáltásoktól. A törökök egyszerre több irányból támadnak, de a legfélelmetesebb roham a megrongált püspöki paloták felől indul, ahol az oszmánok huszonhét harci zászlót kibontva rohannak meg a réseket.

* **830–833. sor:** A janicsárok hullámokban másznak fel a romos, omladékos törésekre. Az ostrom azonban teljesen zátonyra fut, mert az egri vitézek nem aludtak, hanem ébren, fegyverben várták őket. A falakon a török imádsággal szemben felhangzik a magyarok hatalmas, közös harci kiáltása: "Jézus! Jézus!"

* **834–841. sor:** A védők elképesztő fürgeséggel és elszántsággal ("serénsséggel") küzdenek. A korábban, éjszaka szálfákból és gerendákból épített belső oltalmak remekül tartják magukat, és Dobóék folyamatosan friss katonákat küldenek a kritikus törésekre. A falakról zúduló magyar tűz és a Bornemissza-féle pusztító gyújtófegyverek ("tözesszerszám") borzalmas mészárlást rendeznek: a törökök tömegével hálnak meg vagy sebesülnek meg, így végül hatalmas szégyennel, fejvesztve menekülnek le a sáncokba ("alázörgének"). A brutális kézitusában természetesen a belső védők közül is sokan kapnak sebeket.

* **842–849. sor:** Tinódi név szerint megörökíti a legsúlyosabb veszteségeket. A harc forgatagában Gyulai Györgyöt lövés éri, őt sebesülten kénytelenek hátravinni a felcserekhez. A legfájdalmasabb csapás azonban még Szent Mihály előestéjén történt: a janicsárok lelőtték a vitéz Bolyki Tamást. Ő volt Borsod vármegye katonáinak köztiszteletben álló, bátor hadnagya, aki a legveszélyesebb helyen, a szegletbástya törésénél irányította a sáncolást, amikor érte a halálos golyó.

13. RÉSZ
(818–849. sor)

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

- * **Szállásnak:** Az ostromnak, a vár körülzárásának (a török táborhely verésének).
- * **Sivalkodás:** Hatalmas, fülsiketítő harci zaj, ordítás, a rohamozó tömeg üvöltése.
- * **Tüzesszerszám:** Különböző gyújtó- és robbanófegyverek (tüzes kerek, puskaporos bombák, szurkos fáklyák).
- * **Alázörgének:** Alázuhantak, visszamenekültek a falakról a mély sáncokba.
- * **Elemelék:** Elvitték, kimentették a harcból (a sebesültet).
- * **Főreg:** Hadnagy, parancsnok, vezető tisztségviselő (itt konkrétan Borsod vármegyei hadnagy).

Érdekességek

- * **A nevek és hitek csatája:** A 827. és 833. sorokban Tinódi zseniálisan ragadja meg az ostrom szellemi és vallási dimenzióját. A 16. században a csaták nemcsak a vasról és a húsról szóltak, hanem a hitről is. Amikor a rohamozó törökök "Allá! Allá!" kiáltása betöltötte a hajnali völgyet, a magyarok nem egyszerűen fegyverrel, hanem a "Jézus! Jézus!" név együttes, ritmikus kántálásával válaszoltak. Ez a kollektív kiáltás pszichológiailag pajzsként működött: elnyomta a halálfélelmet, és egyetlen, törhetetlen vallási közösséggé kovácsolta össze az egri védőket.
- * **Huszonhét zászló egyetlen résen:** A 27 zászló (829. sor) katonailag elképesztő sűrűséget jelent. Az oszmán hadseregben minden nagyobb egységnek és tisztinek saját zászlója ("szandzsákja" vagy "bairakja") volt. Az, hogy a paloták törésénél egyszerre huszonhét zászló tűnt fel, azt bizonyítja, hogy Ahmed pasa az elit janicsár ezredek krémjét küldte oda egyetlen, mindent eldöntő csapásra.

Történelmi háttér

Bolyki Tamás halála (845–849. sor) hatalmas veszteség volt az egri morálnak. Bolyki nem egy várfalkatona volt, hanem a borsodi nemesi felkelők közkedvelt, tapasztalt kapitánya, aki a jobbágykatonáit személyesen vezette Eger védelmére. Tinódi kiemeli, hogy Bolyki "vitéz módra" ott halt meg, ahol a legnagyobb szükség volt rá: a szegletbástya romjainál, közvetlenül a tűzvonalban irányítva az éjszakai sáncmunkálatokat. Emlékét Gárdonyi Géza is megörökítette az Egri csillagokban.

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Kérdések

1. Történelem:

Miért választották a törökök taktikailag éppen a hajnali szürkületet a Szent Mihály-napi roham megindítására, és hogyan hiúsította meg ezt az egri őrség ébersége?

2. Irodalom:

Figyeld meg Tinódi szavait a 818–821. sorban ("Ostromokat már hallyatok..."). Miért érzi szükségét a lantos annak, hogy ennél a konkrét résznél személyesen is megszólítsa a közönségét?

3. Kreativitás:

Képzeld el, hogy te vagy az egyik borsodi gyalogos katona, aki Bolyki Tamás hadnagy alatt szolgált, és láttad őt elesni a szegletbástyánál, mielőtt visszaverték a törököt. Írj le 3 mondatban egy elszánt fogadalmat, amit a bástya kövei között teszel a társaid előtt!

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Minta Válaszok:

1. Történelem:

A törökök azért a hajnali szürkületet választották, mert a félhomályban a védők nehezebben vették észre a sáncokban megbúvó rohamcsapatokat, ráadásul az emberi bioritmus miatt a katonák ekkor a legfáradtabbak és legkevésbé éberek; az egri őrség folyamatos "vártázása" és Dobó zseniális védelmi rendszere miatt azonban a magyarok teljesen ébren, fegyverben várták a becsapódást, így a meglepetés ereje elenyészett.

2. Irodalom:

Tinódi azért alkalmazza itt a klasszikus históriás énekesi megszólítást ("hallyatok szépöket"), mert az elhúzódó tűzérségi előkészületek után a cselekmény eléri a legelső igazi, drámai tetőpontját, a közvetlen gyalogsági összecsapást; ezzel a retorikai fogással újra maga felé fordítja a hallgatóság lankadó figyelmét, és ünnepélyes, emelkedett keretet ad a várvédők bemutatandó vitézségének.

3. Kreativitás:

„Elesett a kapitányunk, de a zászlaját nem hagyjuk a porba hullani, legények!” – mondta a borsodi gyalogos, miközben dühösen megtörölte puskája csövét a kormos sáncban. „Bolyki Tamás urunk az életét adta ezért a bástyáért, így esküszöm a Mindenható Istenre, hogy addig egyetlen lépést sem hátrálok erről a helyről, amíg élek. Ha a janicsár még egyszer fel akar jönni erre a törésre, a saját vérével fogja megfizetni a hadnagyunk halálát!”